

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 20 (2011),
BR. 1 (111),
STR. 271-290

RECENZIJE
I PRIKAZI

onim građanima kojima je ona najpotrebnija. Vrlo korisni savjeti i prijedlozi izneseni u publikaciji, posebice u zaključnom petom dijelu, mogu pri tome biti od velike koristi. Gospodarski i socijalni izazovi koji stoje pred Hrvatskom sigurno su veliki, a učinkovit sustav socijalne pomoći i djelotvorno tržište rada koje će nezaposlenima pomoći unaprijediti znanja, stručnost i vještine kako bi što brže našli posao te ih poticati na rad, sigurno mogu pritom biti vrlo korisni. Dobar sustav socijalne zaštite nije važan samo u uvjetima sadašnje krize nego je jednako presudan i za sve buduće poremećaje u gospodarstvu. Učinkovit model socijalne politike znači bolje iskorištavanje proračunskih sredstava i osigurava da pomoć dobiju oni kojima je najpotrebnija. Stručnjaci Svjetske banke i UNDP-a ističu kako se u Hrvatskoj osjetna poboljšanja mogu ostvariti bez dodatnoga tereta za proračun, a Vlada je u svom Programu gospodarskog oporavka predvidjela brojne mjere koje bi trebale pomoći u postizanju toga cilja. Ova zanimljiva i korisna publikacija dostupna je na mrežnim stranicama www.worldbank.hr i www.undp.hr.

Predrag Bejaković

doi:10.5559/di.20.1.15

William A. Jackson ECONOMICS, CULTURE AND SOCIAL THEORY

Edward Elgar, Cheltenham, 2009., 269 str.

Knjiga Williama A. Jacksona "Economics, Culture and Social Theory" temeljito je i vjerodostojno istraživanje o ulozi i naravi kulture u tumačenju ekonomskoga života.

Ona nudi kulturnu kritiku ekonomije i njezine povijesti te potom tu kritiku rabi za interpretativni pristup životu ekonomije. Taj pristup naglašava ulogu koju ima značenje / važnost u ekonomskom ponašanju, pogled koji će zaključiti dugogodišnju predanost ekonomije socijalnoj teoriji, a to je njezina kompetitivnost s prirodnim znanostima. Knjiga je i shvaćanje / razumijevanje društvene teorije, tumačeći je u smislu socijalne strukture i agencija kao temelja za alternativne ekonomije koje trebaju dati prostora interpretativnim metodama i, zapravo, pružaju mogućim preformuliranje glavnih koncepata ekonomije. Riječ je o knjizi dalekosežnih rezultata s izrazitom teorijskom dubinom, koja pokriva povijest ideja u ekonomiji i društvenim znanostima, dajući odgovarajući uvid u to kako bismo trebali razmišljati o socijalnom svijetu. Ova knjiga pojavila se u pravom trenutku, nudeći sofisticiranije ekonomske modele svjetske ekonomije, utemeljene na mehaničkoj viziji tržišta koje nije uspjela predvidjeti, još uvijek ne mogavši objasniti nedavne krize i previranja u svjetskoj ekonomiji.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela s bibliografijom. Uvod započinje određivanjem pojma kulture u smislu privlačenja, atrakcije što su prosvjetiteljske metode racionalizma i empirizma iz 17. i 18. stoljeća odredile za društvene znanosti. Ideja da se ljudsko društvo može oblikovati prema svijetu prirode za Jacksona je grijeh iz kojega proizlaze mnogi nedostaci suvremenih društvenih znanosti. U središtu toga jest koncepcija individualnoga ponašanja kao univerzalni instrumentalni raciono, koja ne zahtijeva posvećivanje ikakve pozornosti u društvenom i povijesnom kontekstu. Ironija prosvjetiteljske vizije jest što je ona kritika religije i, povezano s tim, odbacivanja natprirodnog argumenta premještenoga logikom transcendencije u ideju o prirodnom pravu. U slučaju ekonomije, koja se temelji na ovom pogledu, nikada nije riječ o stvarnim, socijalno izgrađenim pojedincima, nego samo o zamišljenom božanstvu, istodobno univerzalnom svakom čovjeku i ne-čovjeku.

Drugi dio knjige, "Kulturna kritika ekonomije", bavi se značenjem i definicijom kulture. Na ovome mjestu Jackson rezimira kako se koncepcija kulture promijenila i razvila. Zalaže se za koncepciju kulture kao procesa, ali uočava sveprisutnu važnost, dominaciju prirodnih znanosti, koje stalno određuju ishod ili kraj statičke koncepcije kulture kao sređena načina života. To, potom, uzima kao argument u četiri poglavlja drugoga dijela knjige, predstavivši kulturnu kritiku povijesti ekonomije od 1800. godine do danas. Jacksonova lista argumenata kulturne kritike ekonomije podugačka je i navodi, primjerice, da ekonomisti ne mogu objašnjavati kulturu kao proces, da nisu realistični, da je model njihova ponašanja perfekcionizam, da ignoriraju ljudsku subjektivnost i kreativnost te brojni drugi. Jacksonov opsežni popis ostavlja čitatelju ili da zdvaja nad budućnosti ekonomije kao društvene znanosti ili, pak, da traži nove temelje za nju.

U trećem dijelu, "Posljedice kulturne kritike", Jackson u pet teoretskih poglavlja raspravlja o tome što kulturno informirani ekonomisti trebaju imati / sadržavati. Riječ je o relativizmu i realizmu, idealizmu i materijalizmu, agenciji i strukturi, interpretativnim metodama, te društvenoj i ekonomskoj evoluciji. Svakom od navedenih tema Jackson traži način da čitatelja izvede iz uobičajenih zabluda o kulturnom promišljanju, koje smatra zaprekama razvoju nove ekonomije. Tako su, po Jacksonovu mišljenju, kulturni mislioci, uglavnom, realisti, potom raspravljavajući o dihotomiji idealizma i materijalizma ističe da "kulturni materijalizam" ima vjerodostojnost jer je riječ o ideji da "kultura može utjecati na materijalni svijet", dok istodobno, "kulture ne bi postojale bez materijalne prirode", iz čega proizlazi način razmišljanja o stvar-

nim učincima kulture koji su kombinirani s razumijevanjem njezinih materijalnih temelja. Na spomenuto se referira Jacksonova treća tema, koja se tiče agencije i strukture s naprednim novim programom društvene teorije. On zaključuje da je "kultura poveznica između agencija i struktura", dok u tom slučaju društvena teorija nudi "stratificiranu perspektivu koja dopušta višim razinama da posjeduju ovlasti koje proizlaze iz nižih razina, ali ne u cijelosti svodljivih na njih". Četvrta su tema interpretativne metode, uključujući hermeneutiku i semiotiku, gdje Jackson raspravlja o načinima prihvaćanja i primjene tih metoda od racionalnih i ortodoksnih ekonomista. Naposljetku, peta je tema evolucija, posebno ona društvena i ekonomska, koje su izvan uskih bioloških teorija evolucije te ne odražavaju darvinski tip pogleda. Jackson smatra da kulturni pristup ekonomiji, prema kojemu je kultura definirana kao proces, traži evolucijske ili razvojne poglede na svijet te da se razvojna perspektiva prirodno "uklapa" s dinamičkim razumijevanjem razmišljanja o agenciji strukturi. A upravo je evolucijsko razmišljanje prisutno u povijesti ekonomije i prošlo je kroz nedavni preporod, kojim je naglašena posebnost društvenoga evolucijskog procesa.

Posljednjim, četvrtim, dijelom, "Prema kulturno informiranim ekonomistima", završava knjiga, dajući prikaz trenutačnoga stanja i budućih pravaca ekonomije. Jackson nije previše optimističan, ističući da se glavne zapreke kulturnih metoda u ekonomiji, čini se, neće mijenjati, a to su neoklasična teorija, oštre, jasne granice (znanstvenih) disciplina i daljnje naglašavanje matematičkih / kvantitativnih tehnika. On dopušta svojevrstan novi "pluralistički 'mainstream'", povezan s novim područjima kao što su eksperimentalna ekonomija, bihevioralna ekonomija, teorija igara i drugima, no te teorije temelje se, poglavito, na prirodnim znanostima. Čini se da se ekonomija više ne može temeljiti na kvalitativnim, humanističkim područjima istraživanja, a nova potpodručja kulturne eko-

nomije, koja se sve više javljaju, i dalje su duboko prožeta trenutačnim ciljevima ekonomske struke. Kako navodi Jackson, preostaju "enklave kulturne misli koje su preživjele heterodoksne ekonomske i neekonomske društvene znanosti", no one nemaju gotovo nikakav utjecaj na ekonomsku ortodoksnost. Premda je riječ o svojevrsnoj obeshrabrujućoj viziji, s obzirom na Jacksonovu ustrajnost i uvjerljivost u njegovu primjeru upozoravanja na potrebu za aktivnijom ulogom kulturnog razmišljanja u ekonomiji, knjiga "Economics, Culture and Social Theory" pruža dobru mogućnost, priliku za tumačenje temeljnih kritika ekonomije, što je većina recentnih kritičara, u knjizi obrađivanih tema / područja, uglavnom propustila učiniti.

"Economics, Culture and Social Theory" Williama A. Jacksona knjiga je koja istražuje kako je kultura zanemarivana u ekonomskim teoretiziranjima i razmatra kako bi ekonomija mogla imati koristi od uključivanja ideja iz socijalne i kulturne teorije. Ortodoksni ekonomisti potaknuli su dugogodišnju kritiku kulture, koja seže do početaka ekonomske teorije i proteže se na nedavne rasprave oko postmodernizma. Jackson u svojoj knjizi raspravlja o ekonomskoj kritici kulture, identificira glavne argumente i ocjenjuje njihove implikacije. Crpeći iz raznovrsne i brojne literature, posebice socijalne i kulturne teorije, knjiga "Economics, Culture and Social Theory" naglašava važnost kulture za ekonomsko ponašanje i razmatra planove, perspektive za obnovljene i kulturno informirane ekonomije. Ta je knjiga vrijedna za heterodoksne ekonomiste i svakoga tko je zainteresiran za veze između kulture i ekonomije. Temelji se na interdisciplinarnom pristupu, govori protiv izolacije ekonomije, pa valja pretpostaviti da bi mogla imati

širok odjek među znanstvenicima društvenih disciplina, koji rade na srodnim poljima, te gospodarstvenicima specijaliziranim za kulturne ekonomije i ekonomske metodologije.

Damir Demonja

doi:10.5559/di.20.1.16

Daniela Angelina Jelinčić KULTURA U IZLOGU

Meandarmedia, Biblioteka INTERMEDIA, knjiga 29, Zagreb, 2010., 127 str.

Kulturni se turizam u zadnjih dvadesetak godina u Hrvatskoj veoma mnogo spominje, prije svega kao smjer u kojem bi se naša turistička ponuda trebala razvijati, jer imamo, kažu naši turistički stratezi, štošta na tom polju ponuditi. No unatoč tome, neki smatraju da je kulturni turizam postao poštapalica u kontekstu ekonomije kulture, ali da kulturni turizam ne gubi na snazi s obzirom na to da je u prisnom odnosu s kulturnim industrijama. Logično je da turistička ponuda i kulturne industrije uključuju proizvodnju i dinamički su procesi, a kulturna se baština asocira, s druge strane, statičnošću vezanom uz povijest.

Do sada se literatura koja je vezana uz kulturna dobra i baštinu najvećim dijelom bavila temama vezanima uz njihovu konzervaciju, rijetko promišljajući kako dodati dinamiku u njihovu turističku valorizaciju i upravljanje, što je rezultiralo time da su se u praksi kulturna dobra svodila na objekte kojima je potrebna zaštita. Zbog toga je u znanosti, ali i na tržištu, bio nužan novi pristup i svojevrsan uvod u tematiku, potpomognut potrebom kulturnih dobara i baštine za tržišnim prihodovanjem, s obzirom na smanjene lokalne, regionalne i državne potpore za kulturu, a u što nam uvid upravo daje knjiga "Kultura u izlogu" dr. sc. Daniele Angeline Jelinčić.